

УДК 378.147

**ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ, ЩО УСКЛАДНЮЮТЬ ВИКОРИСТАННЯ
ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДАХ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ**

кандидат юридичних наук, Гончаренко І. Б.

Харківський національний університет внутрішніх справ, Україна, Харків

У статті сформульовані основні проблеми, які ускладнюють використання дистанційного навчання у вищих навчальних закладах системи МВС України. Виконано огляд наукових джерел в цьому напрямку. Вказані способи, які можуть сприяти поліпшенню якості дистанційного навчання у вищих навчальних закладах системи МВС України. Запропоновано впровадження дистанційного навчання в якості допоміжної форми в освітній процес вищих навчальних закладів системи МВС України. Висловлено думку, що розвитку творчої самостійності, професійному та особистісному зростанню майбутнього поліцейського в деякій мірі може сприяти індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок, який відбувається за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Ключові слова: дистанційне навчання, проблеми, недоліки, освітній процес, вищі навчальні заклади системи МВС України.

кандидат юридических наук, Гончаренко И. Б. Некоторые проблемы, затрудняющие использование дистанционного обучения в высших учебных заведениях системы МВД Украины / Харьковский национальный университет внутренних дел, Украина, Харьков

В статье сформулированы основные проблемы, которые затрудняют использование дистанционного обучения в высших учебных заведениях системы МВД Украины. Выполнен обзор научных источников в этом направлении. Указаны способы, которые могут способствовать улучшению

качества дистанционного обучения в высших учебных заведениях системы МВД Украины. Предложено внедрение дистанционного обучения в качестве вспомогательной формы в образовательный процесс высших учебных заведений системы МВД Украины. Высказано мнение, что развитию творческой самостоятельности, профессиональному и личностному росту будущего полицейского в некоторой степени может способствовать индивидуализированный процесс приобретения знаний, умений, навыков, который осуществляется с помощью современных информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: дистанционное обучение, проблемы, недостатки, образовательный процесс, высшие учебные заведения системы МВД Украины.

Candidate of law Sciences, Goncharenko I. B. Some Problems that Complicate the Use of Distance Learning in Higher Educational Establishments of the System of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine / Kharkiv National University of Internal Affairs, Ukraine, Kharkiv

The basic problems that complicate the use of distance learning in higher educational establishments of the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine have been formulated in the article. The review of scientific sources in this sphere has been accomplished. The methods that can improve the quality of distance learning in higher educational establishments of the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine have been stated. Implementation of distance learning into the educational process of higher educational establishments of the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine as a supporting form has been suggested. The author has expressed the point of view that individualized process of acquiring knowledge and skills, which takes place by the means of modern information and communication technologies may contribute to some extent to the development of creative autonomy, professional and personal growth of future police officer.

Key words: distance learning, problems, gaps, educational process, higher educational establishments of the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

Вступ. На сучасному етапі дистанційне навчання вже зайняло своє місце на ринку освітніх послуг України, у багатьох вітчизняних вищих навчальних закладах воно органічно поєднується з традиційними формами – денною та заочною, а також є важливою складовою системи післядипломної освіти. Проте, необхідно звернути увагу на те, що у вищих навчальних закладах системи МВС України даний вид навчання ще не упроваджений у повному обсязі в освітній процес і потребує подальшого розвитку.

Слід відмітити, що в процесі активного реформування системи правоохоронних органів держави потребує змін і діяльність вищих навчальних закладів системи МВС. Освітня діяльність вищих навчальних закладів системи МВС України повинна характеризуватись спробами орієнтації на індивідуалізацію освітнього процесу, засвоєння інновацій, створення умов для впровадження в освітній процес сучасних інформаційних технологій, які можуть бути використані для підготовки майбутніх поліцейських.

Питання впровадження дистанційного навчання в освітній процес вищих навчальних закладів досліджувалися такими фахівцями, як В. Ю. Биков, Ю. М. Богачков, Г. В. Брянцева, К. Л. Бугайчук, О.М. Гончарова, Т. В. Григорчук, О. М. Коросташов, І. В. Ляшенко, О. Ю. Синявська, Б. І. Шуневич та ін. Разом із тим, питання дослідження недоліків дистанційного навчання у вищих навчальних закладах системи МВС не отримали достатнього наукового висвітлення.

Метою даної статті є виявити основні проблеми, що виникають на шляху впровадження дистанційного навчання в освітній процес вищих навчальних закладів системи МВС України та запропонувати способи, які

можуть сприяти їх ліквідації.

Виклад основного матеріалу. Можливість використання дистанційної форми навчання у вищих навчальних закладах України закріплена у ст. 49 Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII, яка передбачає, що навчання у вищих навчальних закладах здійснюється за такими формами: 1) очна (денна, вечірня); 2) заочна (дистанційна) [1]. Основними нормативними актами, які безпосередньо стосуються організації дистанційного навчання в усіх закладах освіти і у вищих навчальних закладах МВС України зокрема, є наказ Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 р. № 466 про затвердження Положення про дистанційне навчання; наказ Міністерства освіти і науки України від 30 жовтня 2013 р. № 1518 «Про затвердження Вимог до вищих навчальних закладів та закладів післядипломної освіти, наукових, освітньо-наукових установ, що надають освітні послуги за дистанційною формою навчання з підготовки та підвищення кваліфікації фахівців за акредитованими напрямками і спеціальностями»; наказ МВС України від 21.07.2008 р. № 346 «Про затвердження положення про підготовку фахівців у вищих навчальних закладах МВС за заочною та дистанційною формами навчання».

В останній час в зарубіжній та вітчизняній літературі багато уваги приділяється перевагам дистанційного навчання. В даній статті ми зосередимо увагу лише на можливих недоліках дистанційного навчання, не заперечуючи при цьому його переваг та необхідності впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів системи МВС України.

1. Засвоєння знань дистанційно може бути менш ефективним порівняно із традиційними засобами передачі знань.

Освітнє середовище являє собою соціальний простір, в якому здійснюється освітня діяльність курсанта (студента, слухача), спілкування, співробітництво з оточуючими та з викладачем, обмін думками, емоціями, дискусії, невербальне спілкування (рухи тіла, жести, міміка). Все це сприяє

більш ефективному засвоєнню знань і, відповідно, впливає на якість освіти фахівця. Викладач в процесі передачі знань традиційними засобами може викласти матеріал у спрощеному варіанті у разі неналежного його розуміння курсантами (студентами, слухачами), повернутися до нього знову, повторити сказане. Що ж стосується процесу отримання освіти дистанційно, то основа такого навчання здебільшого письмова.

Р. Різ у своїй праці «Distance and Mediated Learning: An Essay from Experience» відсутність візуального контакту між викладачем і студентом виокремлює як слабку сторону дистанційного навчання. Вказується, що не бачачи студента, викладач не може змінити темп, спростити концепцію, втрачається можливість відстежувати реакцію студентів на науковий потік інформації, а отже, стає неможливо зрозуміти рівень засвоєння знань [2, р. 48].

2. Недостатня інтерактивність дистанційного навчання.

Курсанти (студенти, слухачі) повинні мати можливість більш активного спілкування з викладачами. Часто виявляється, що у вітчизняних вищих навчальних закладах взаємодія студентів обмежується лише можливістю поштового спілкування з викладачем та іншими студентами, що недостатньо для отримання якісної освіти.

Наприклад, у коледжах і університетах США, де характерно використання нових інформаційних комп'ютерних технологій і електронного навчання, практикуються так звані двосторонні відеозаняття (two-way video classroom). Студенти при цьому майже завжди згруповані в одному або більше відеокласах та можуть взаємодіяти з викладачем і з студентами паралельних відеокласів. У цьому випадку використовується стандартна телестудія і відповідна технологія для розширення моделі традиційної аудиторії малого чи середнього розміру. Нові технології дозволяють учасникам одночасно побачити обидві сторони відеопередачі. Наприклад, у Вейнському державному університеті (Детройт, США) такий

вид занять використовується для одночасного навчання студентів денного відділення університету і двох його філіалів, які розташовані на відстані 50 і 75 миль від основного корпусу [3, с. 111-112].

Слід також зазначити, що не кожен викладач спроможний з користю для освітнього процесу використовувати інформаційні технології. Цілком очевидно, що є необхідність тренування викладачів вищих навчальних закладів системи МВС, що має забезпечити оволодіння ними наступних тактик:

- впровадження активних форм навчання як в індивідуальному навчанні так і в групах (наприклад, навчання у співробітництві);
- максимізація інтерактивності у взаємодії з курсантами;
- підвищення мотивації у курсантів до дистанційного навчання;
- застосування ефективної системи контролю та оцінювання знань;
- та інші.

3. Складність, а іноді неможливість використання дистанційного навчання за дисциплінами, які мають на меті отримання практичних навичок.

Професійна підготовка майбутніх поліцейських здійснюється в інших, ніж у звичайних цивільних навчальних закладах умовах і має свою специфіку. Згідно зі ст. 72 Закону України «Про Національну поліцію» до складу професійного навчання працівників поліції належать: первинна професійна підготовка, підготовка у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання, післядипломна освіта, службова підготовка [4]. Особлива увага при підготовці майбутніх правоохоронців приділяється саме службовій підготовці, яка проводиться на постійній основі. Програми вищих навчальних закладів системи МВС в обов'язковому порядку включають такі необхідні для майбутнього поліцейського дисципліни, як «Вогнева підготовка», «Оперативно-розшукова діяльність», «Спеціальна тактика», «Спеціальна фізична підготовка» та інші. Безумовно,

що дисципліни, які мають на меті отримання практичних навичок, неможливо повноцінно засвоїти дистанційно, оскільки таке навчання потребує проведення окремих практичних занять (наприклад, оволодіння курсантами прийомами самооборони та рукопашного бою в екстремальних ситуаціях, при затримці правопорушників та захисту від нападу озброєних злочинців, набуття досвіду практичних стрільб, відпрацювання індивідуальних й колективних дій в складі службових нарядів і груп оперативного реагування, тощо).

При дистанційному навчанні відсутня можливість негайного практичного застосування отриманих знань із наступним обговоренням питань, що виникли з викладачем і роз'яснення ситуації на конкретних прикладах.

Проте, на нашу думку, є доцільним впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів системи МВС елементів дистанційної форми навчання при засвоєнні теоретичних дисциплін (особливо для заочної форми навчання).

4. Необхідність наявності високої мотивації та самодисципліни у курсанта (студента, слухача).

Необхідно звернути увагу, що на сучасному етапі у зв'язку з реформуванням органів внутрішніх справ виникає потреба у підготовці нових поліцейських, які будуть здатні до саморозвитку, самостійної організації своєї навчальної діяльності, засвоєнню інформаційних технологій, що дозволить покращувати рівень своїх знань та умінь в процесі навчання та в подальшій роботі.

Безумовно, навчання за дистанційної формою потребує набагато більшої мотивації та самодисципліни ніж очна форма навчання. Для вирішення проблем самоорганізації в процесі дистанційного навчання О. Д. Ішков пропонує голографічну модель процесу самоорганізації як студентів, так і викладачів. До неї входять: визначення мети, аналіз ситуації,

планування, самоконтроль, вольове регулювання та корекція [5]. На думку О. Д. Ішкова, «Аналіз усіх складових цієї моделі дозволить визначити загальний рівень самоорганізації людини. Високий загальний рівень самоорганізації свідчить про автономність людини в організації власного життя, його здатності самостійно і усвідомлено ставити цілі, аналізувати ситуацію, моделювати роботу по досягненню висунутої мети, виділяти критерії її оцінки та контролювати хід виконання як проміжних, так і кінцевих результатів діяльності, адекватно і оперативно реагувати на будь-які зміни» [5]. Студенти з низьким рівнем самоорганізації потребують підсиленого супроводу та допомоги, оскільки в цьому випадку виникає загроза недоотримання відповідного рівня якості знань.

Для розвитку і підтримки мотивації у курсантів (студентів, слухачів) до використання дистанційних технологій навчання у вищих навчальних закладах системи МВС викладачеві необхідно докласти певних зусиль (упровадження цікавих форм роботи, застосування механізмів розвитку навичок, розробка привабливих матеріалів тощо). Варто погодитись з американськими дослідниками, які вважають, що викладачам в процесі використання дистанційних курсів необхідно дотримуватися наступних рекомендацій:

- мати чітке уявлення про вимоги часу, про очікування від курсу;
- навчити студентів вчитися дистанційно;
- бути зразком доброї участі у курсах;
- бути готовим пом'якшити вимоги курсу при необхідності;
- зв'язатися зі студентами, які не беруть участь у дистанційному курсі і запросити їх до участі;
- створити теплу, затишну і безпечну атмосферу для участі [6, р. 77-78].

5. Спрощена доступність курсантів (студентів, слухачів), які навчаються дистанційно, до різноманітних джерел отримання готової інформації.

Деякі курсанти (студенти, слухачі) замість того, щоб віддати перевагу самостійній роботі з електронними або друкованими джерелами, одержують необхідну інформацію в процесі безпосереднього спілкування із одногрупниками або з інших джерел у платній формі (наприклад, у посередників, які виконують контрольні завдання за студентів). Використання такої інформації (як у платній, так і у неоплачуваній формі) зумовлює недостатність якісного забезпечення знань. «Якщо відсутній безпосередній контроль з боку викладача за якістю отриманих знань і навичок, то дистанційна освіта буде стимулювати розвиток існуючої в даний час мережі посередників, що виконують контрольні завдання за студента» [7]. На думку, Клікунова Н. Д., запобігання даної проблеми, що виникає в процесі поширення дистанційної освіти, можливе за наявності такої умови, як «вимоги до вузів, що здійснюють дистанційну форму навчання, створити механізми захисту від послуг посередників і функціонування тіньового ринку щодо виконання контрольних завдань» [7].

6. Ще одним недоліком, що виникає на шляху впровадження дистанційного навчання, слід назвати труднощі у суб'єкта дистанційного освітнього процесу в сприйнятті та осмисленні інформації.

Проблема полягає у нерозумінні курсантом (студентом, слухачем) смислу прочитаного. Може мати місце або абстрактне уявлення суб'єктом дистанційного освітнього процесу прочитаного матеріалу (без виділення основних моментів, головного, другорядного) або досить обмежене сприйняття таким суб'єктом інформації (наприклад, читання тільки висновків). Варто погодитись з думкою, що в цьому разі «відсутня рефлексія стосовно інформації, що може бути сприйнята» [8, с. 20].

Суб'єкти дистанційного освітнього процесу не завжди бачать різницю між різними видами читання, яке вимагається при виконанні різних видів завдань (одні тексти потребують ґрунтовного критичного осмислення, інші – швидкого ознайомчого читання). Ґрунтовна обробка інформації може бути

більш якісною, якщо такий суб'єкт супроводжуватиме читання веденням записів основних моментів, бажано відтворених словами самого суб'єкта.

З метою вирішення такої проблеми, цікавими видаються наступні підходи:

- розвивати у студентів навички швидкого і ознайомчого читання;
- показати студентам, що читання в процесі пошуку інформації відрізняється від критичного читання;
- навчити студентів виділяти ключові моменти і записувати їх [9].

До проблем, що ускладнюють дистанційне навчання, дослідники також відносять недосконалість нормативно-правового і організаційно-методичного забезпечення, необхідність фінансування розробки дистанційних технологій, потребу в оновленні комп'ютерної техніки та матеріальної бази, недостатню кваліфікацію викладачів та проблему їх підготовки й перепідготовки (консерватизм, психологічний бар'єр та невідповідність науково-педагогічних кадрів; інертність до нововведень; низький мотиваційний рівень до розробки дистанційних курсів та роботи за дистанційними технологіями), низьку пропускну спроможність електронної мережі під час навчальних чи екзаменаційних телеконференцій, складність контролю якості дистанційного навчання.

Висновки. Але, незважаючи на окреслені проблеми, що виникають на шляху впровадження дистанційного навчання в освітній процес, на сучасному етапі через постійний розвиток та подальше поширення технологій управління процесами у суспільстві, перед вищим навчальним закладом виникає потреба у виробленні ефективної системи адаптивного управління розвитком освітнього середовища, створенні різнорівневої, модульної системи навчання, впровадженні в освітній процес нових інформаційних технологій, у тому числі і в системі вищих навчальних закладів МВС України. Слід зазначити, що в умовах складної політичної ситуації в країні, незавершеного реформування системи правоохоронних

органів, появи нових видів правопорушень, змінюються вимоги щодо рівня знань, умінь, набору компетенцій майбутніх працівників поліції. Особлива увага в процесі професійної підготовки майбутніх правоохоронців повинна приділятися розвитку їх творчої самостійності, професійному та особистісному зростанню. В деякій мірі цьому може сприяти індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок, який відбувається за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Тому, незважаючи на деякі проблеми, що ускладнюють дистанційне навчання, вважаємо доцільним впровадження дистанційного навчання (як допоміжної форми) в освітній процес вищих навчальних закладів системи МВС України.

Література:

1. Про вищу освіту: закон України про вищу освіту від 01.07.2014 р. № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page3>
2. Renford Reese *Distance and Mediated Learning: An Essay from Experience* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cpp.edu/~jis/1998/reese.pdf>
3. Дистанційне навчання в системі вищої освіти Європи та Північної Америки: Монографія. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. – 365 с.
4. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/580-19/page3>
5. Ишков А. Д. Проблема самоорганизации в условиях дистанционного обучения. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ito.edu.ru/2003/III/2/III-2-2275.html>
6. Rena M. Palloff, Keith Pratt *Building learning communities in Cyberspace: Effective strategies for the online classroom* / Rena M. Palloff, Keith Pratt. – San Francisco: Jossey-Bass, 1999. – 292 p.

7. Кликунов Н. Д. Системные риски, порождаемые развитием дистанционного высшего образования в России [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ecsocman.hse.ru/univman/msg/17044227.html>

8. Брянцева Г. В. До питання керування чинниками, що утруднюють процес навчання дистанційного студента / Г. В. Брянцева // Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. – 2005. – № 11 (91). – С. 13-22.

9. Tremaine, M. G., and others. 1982. *The Learning Game*. Palmerston North: Massey University, 1982. p. 13-15. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://web.worldbank.org/archive/website00236B/WEB/SKILLS_0.HTM

References:

1. Pro vyshchu osvitu: zakon Ukrainy pro vyshchu osvitu vid 01.07.2014 r. № 1556-VII [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page3>

2. Renford Reese *Distance and Mediated Learning: An Essay from Experience* [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.cpp.edu/~jis/1998/reese.pdf>

3. *Dystantsiine navchannia v systemi vyshchoi osvity Yevropy ta Pivnichnoi Ameriky: Monohrafiia*. – K.: Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr «Kyivskyi universytet», 2005. – 365 s.

4. Pro Natsionalnu politsiiu: zakon Ukrainy vid 02.07.2015 r. № 580-VIII [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/580-19/page3>

5. Yshkov A. D. *Problema samoorhanyzatsyy v uslovyakh dystantsyonnoho obuchenya*. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ito.edu.ru/2003/III/2/III-2-2275.html>

6. Rena M. Palloff, Keith Pratt *Building learning communities in Cyberspace: Effective strategies for the online classroom* / Rena M. Palloff, Keith Pratt. – San Francisco: Jossey-Bass, 1999. – 292 p.

7. Klykunov N. D. *Systemnye rysky, porozhdaemye razvytyem dystantsyonnoho vyssheho obrazovaniya v Rossyy [Elektronnyi resurs]*. – Rezhym dostupu: <http://ecsocman.hse.ru/univman/msg/17044227.html>
8. Briantseva H. V. *Do pytannia keruvannia chynnykamy, shcho utrudniuiut protses navchannia dystantsiinoho studenta / H. V. Briantseva // Visnyk Luhanskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. – 2005. – № 11 (91). – S. 13-22.*
9. Tremaine, M. G., and others. 1982. *The Learning Game*. Palmerston North: Massey University, 1982. p. 13-15. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://web.worldbank.org/archive/website00236B/WEB/SKILLS_0.HTM